

Gaivališka, šiurkšti, persmelkta laukinio geismo
ir šiaurietiškos mistikos istorija

KATJA KETTU

UŽ NUODĖMES BUS ATLEISTA

ROMANAS

Alma littera

Negyvėlio užrašai

1944 06 09

Miela dukrele, tikiuosi, kad atleisi man. Stoviu ant uolos ir žiūriu į jūrą, į tą pačią یدubą, kurioje pirmąkart pamačiau banginius. Nuo tol prabėgo jau ketveri metai, du mėnesiai ir penkios dienos. Jie atslinko į fjordą lyg dvi didelės žaismingos salos. Vakaraš nulydėdavo mane daina į sapnus, kurie čia tikresni už dienomis tvyrančią rūko maršką. Sapnuose manęs laukia tavo baltakaklė mama, vienintelė moteris, kurią gyvenime mylėjau.

Užsitašau savo mauzerį. Nieko kita man nebeliko. Paruošiau jį tiems, kurie ateis. Dalarnos raštais išrašinėtoje skrynioje guli dvidešimt sąsiuvinų, juose surašyti visi duomenys ir koordinatės.

Kai prisidegu cigarete ir įtraukiu stipraus pasaulio kvapo, liūdesys išsisklaido.

Jei tik žinočiau, ką jie atsiųs. SOE, Specialiųjų operacijų valdybos, žmogų, Krautuvininką ar Įnamį? NKVD desantą? Raudonplaukį ar kokį kitą gestapininką? Nes šiandien tikrai žinau tai, ką ilgą laiką tik nujaučiau. Ši įlanka jau seniai praminta Negyvėlio fjordu. Maniau, kad tuo vardu Sąjungininkai baido samius. Dabar suprantu, kad Negyvėlis būsiu aš.

1944-ųjų spalio, Negyvelio fjordas

Aš esu pribuvėja iš Dievo malonės ir šitai rašau tau, Johanei. Išmintingasis Visagalis man, vienintelei iš visų pasaulio žmonių, suteikė gebėjimą ir dovanoti gyvenimą, ir jį atimti. Šitame Žemės rutulyje prašapusiame savo gyvenime aš dalinau ir viena, ir kita – gyvybę ir mirtį pramainiui, ir nežinau, ar tokį mano kelią nulėmė nūdienos griausmai, ar paties Viešpaties sprendimas. Tas gebėjimas man buvo kryžius ir išganymas, našta ir bausmė ir vingiuotu keliu nuvedė mane toli nuo namų ir nuo tavęs, mano brangusis. Šituos prisiminimus dabar rašau nedidelėje įlankėlėje į vakarus nuo Ifjordo. Žiema dar nepasiekė Arkties vandenyno pakrantės, nors jau spalio. Ore tvyro, baltuoja ledinės dulkės. Bet žemė melzganai juoda, dangus surukęs kaip Dievo kakta.

Pats žinai, kad aš vargšė, nemokyta pribuvėja, niekinga storžievė. Kad pastarais karo mėnesiais visko išmokau per vyrišką įnagį ir krauju įmirkusią žemę. Ir ligi tol žinojau, kad gimdami mes visi pratrūkstam riksmu, persmelktu tarpvietės skausmo. Dabar žinau, kad per gyvenimą visi išliejam daug ašarų, kaukiam verksmais ir raudom, kad žmogus verkia ir apkase, ir vermachto štabe, ir Kuolajarvio apsupties palapinėje ir kad vis turi dėl ko ašaroti – sykais iš džiaugsmo, sykais iš skausmo, sykais dėl rąsto akyje ar paprasčiausiai šautuvo vamzdžio į smilkinį remiamas, ir tuo ašaros matu matuojant atrodo, jog kiekvieną nupiepėlį Dievas mano esant tinkamą gyventi šioje žemėje. Aš irgi verkiu, nors dar nežinau, dėl ko. Dėl savęs ar dėl to, kad nežinau, kurioje kariaujančiųjų pusėje atsidūriau. Nes šiandien suomis prieš savo kiškišką prigimtį

puola vokišką vilką ir jį doroja, o Varangeryje ir Petsame rusų lokys rengia parakines atakas, todėl Laplandija dabar skendi baisioj nežinioj. Visi šiuose tyrlaukiuose verkia: Apsaugos gvardijos karys dėl išduotos idėjos, jėgeris – jau žemėje pūvančių, o dar vakar liumpsėjusių baltutėlių kaip kūdikio oda savanorės lotos* šlaunų, kareivių valgyklos gražuolė – palubėje pirmiau švituliavusio šiaudinio sodo. Tik komunistas džiūgauja, išsiropštęs iš dvokiančios duobės lyg iš plaukuotų motinos Rusijos iščių, bet ir jis dar balsu bliūvaus, nes aš žinau tiktai vieną žmogų, kuris nemokėjo verkti. Mūsų draugą Hermaną Gėdelį – vyrą, kuris nūdo žibėti auksu ir garbe, lyg vėgėlė tamsiais šonais, ištraukta iš gelmių ir įkvėpusi Viešpaties oro. Apie Hermaną Gėdelį taip pat dar papasakosiu, bet kiek vėliau. Dabar dar nepajėgiu. Šį vakarą virš fjordo tvyro melsvi pasaulio pelenai ir mano karo šuva Hilma trinasi apie kojas, nes jai neramu. Nusprendžiau viską tau papasakoti ir šitaip apsivalyti. Atsisakiau tarnauti Trečiajam Reichui, atsizadėjau kūniško gyvenimo, nes noriu suvesti sąskaitas su savim ir savo Viešpačiu. Pagaliau suėmiau pirštais šitą plunksnakotį su kulkos pavidalo galiuku, jau seniai gulėjusį greta sąsiuvinio juodais viršeliais.

Žinau, kad tu kažkur čia, Johanai. Gal tysai sunkvežimio kėbule, rusų paimtas į nelaisvę, gal tau išplėstos akys, o gal klibikščiuoji aplinkui tarpukalnėse alkanas, lapės apgraužta kulkšnim, bet vis dėlto gyvas. Aš tai jaučiu. Šiame ydingųjų ir nuodėmingųjų pasaulyje aš padariau daug bloga, bet meilės nenustojau. Ir tikiuosi per tai, ką užrašysiu, pati sau išsiaiškinti, kaip ta niekingo raudonšiknio ir kvailos kaimo kalės išpera virto Trečiojo Reicho gerąja dvasia ir SS oberšturmfiurerio guolio šildytoja, kaip pakliuvo į Titovkos *Zweiglager 322* stovyklą, kur romijo erzilus ir Mirties angelo darbus dirbo.

* Lotomis vadinamos Suomijos savanorių moterų gynybinės organizacijos „Lotta Svärd“ narės.

1944-ųjų spalio, Negyvėlio fjordas

Negyvėlio trobelėje atsiradau lygiai prieš dešimt dienų. Šituo pasaulio pabaigos metu Viešpačiui turi dėkoti visi, kuriems pavyko išsigelbėti nuo Stalino griausmingų vargonų, visi, kurių speiguotame Petsamo mirties pragare nesugrauzė šerkšno šunys. Vokiečiai mane su šunim iš „SS Donau“ šarvuotlaivio išmetė praėjus vos dviem savaitėms po to, kai palikome Kirkoniemį ir mūsų tik tik nepaskandino anglai. Po ūkanotojo Albiono karių „beprotiškos arbatėlės“ neveikė navigacijos įranga nei radijas, iš rikiuotės buvo išėję sonarai, kurie saugojo mus nuo povandeninių laivų antpuolio. Tad pliuškenome jūra, vadai riogsojo triumfe, priveikti alergijos nikeliui, po denį plaujojo jūros ligos galuojami kalnų jėgeriai ir visokie pašauktiniai. Laive tuomet dėjosi tokie dalykai, apie kuriuos pasakoti nenoriu ir po kurių mane išmetė jūron. Bet blogiausia, kad iš manęs buvo atimtas žemėlapis ir kompasas.

Visą savaitę kaukė audra, išvietės dvokė vėmalais ir visokiom išskyrom. Bet tą rytą siausmai netikėtai nurimo. Drėgnas rūkas erzino veidą, kai prie manęs priėjo Aleksejus Ignatenka. Tik vienas Ruselis mokėjo vairuoti laivą, todėl netrukdomas vaikščiojo kur panorėjęs su savo naujaisiais suvarstomais batais iš galvijų odos. Ir pasikišęs po pažastim visur nešiojosi šachmatų lentą. Prisiminiau, kaip tu sykį pasijuokei sakydamas, kad pažvelgęs į tą vyruką geriausiai įsimeni ausis. Tu tada nieko nenumanei. Aleksejus nesmilino manęs žaisti šachmatais, o pasakė:

– *Medicinica*. Laikas keliauti.

Paskui jis pirmąkart pavadino mane vardu ir aš supratau, kad mano padėtis tokia pat kaip karo belaisvio, o gal dar blogesnė. Man susvaigo galva. Tos akimirkos aš laukiau. Pasičiu-pinėjau pirštais naujuosius banginio kaulo dantis (ir apie tai papasakosiu vėliau, mielas Johana!) ir paklausiau:

– O žemėlapį duos?

Aleksejus papurtė galvą. Žiūrėjome į rūke skendinčią jūrą.

– Šiandien puikus oras.

Jis sakė netiesą. Abu žinojome, kad kaip tik tokio oro ban-ginių medžiotojai baisinasi labiau nei karo laivų riaumojimo. Tokiu oru giluminės srovės pagriebia laivą ir nuneša atviron jūron per šimtus jūrmilyų, o įgula nė nepajunta. Nesmerkiu dėl to melo savo jaunojo draugo. Jei ne Aleksejus Ignatenka, būčiau stačiagalviais išmesta vandenin. Amžinai vilnionių ko-jinių stokojantiems kalnų jėgeriams, kurie dabar tysojo ant denio, jau buvo atsipykęs karas, alkis, nepatikimas aprūpini-mas, sugedę švediški ir argentinietiški konservai, kiauri nak-tipuodžiai, sužeistųjų baubimas, nepaliaujami vėjai ir pūgos. Bet užvis labiausiai buvau atsipykusi aš – *Fräulein Schwester**.

Neprieštaraudama įlipau į valtį. Aleksejus Ignatenka man padavė mauzerį. Suėmiau delnu jo šaltą geležį, kai pamačiau, kas iš patikimųjų sėda prie irklų. Vienas – tas, su kauline sage susegta elnio kailio palaidine, buvo vardu Montja. Tas, iš Titov-kos. Spėjau, kad jis pabaigs mano žemiškąją kelionę iškart, kai dingsim iš laivo regėjimo lauko. Įkvėpiau oro ir įlipau į valtį.

Tada paklausiau Aleksejaus Ignatenkos:

– Ar mauzeris užtaisytas?

– Ne.

Dar nebuvo atsisėdusi ant suoloelio, kai kažkas gleivėta tėkstelėjo į smilkinį. Ir nusiureno už uniformos apykaklės. Neatsisukau. Paskutinę akimirką per turėklą peršoko nedide-lis padarėlis ir guviai įvirto į valtį. Pamačiau koltę Mašą:

* Panelė sesutė (vok.).

– Pribuvėja, nepalik!

Tai buvo jos pirmi žodžiai, ištarti po kelių tylos savaitių, bet aš nenudžiugau. Po visko, kas nutiko, ta pienburnė užsimanė ir į aną pasaulį eiti drauge su manim. Mėginau išstumti ją iš valtės, bet mažė įsikibo į mano vilkeną kaip sielininko utėlė ir mes buvom kartu nuleistos į jūros glėbį. Aleksejus Ignatenka dar nulenkė per kraštą savo gležną kaklą ir sušuko:

– Aš dovanojau tau gyvenimą. Tu dovanok pasauliui juoką!

Tie žodžiai atrodė beviltiškai slaviški ir kvaili, man net kvapą užėmė, aš norėjau jam atsikirsti sušukdama, kad su netikrais dantimis kvaknot nepatartina, bet jis nieko nebūtų girdėjęs per vokiečių nešvankybes. Jie sulėkė prie Ruselio ir ėmė plėšyti gerkles. Rėkavo stūgavo, liejo per laivo kraštus karo metu susikaupusį nirštą ir pagiežą.

– Suomiška lakūdra! Išdavikė!

Ant veido man tiško seilės su tabako trupiniais. Montja parodė ranka į mane, susiėmė už tarpukojo. Aš užsimerkiau. Stipriai spausdama vokus tik pamojau ranka:

– Laimingos kelionės!

Vokiečių įžeidimų aidas išsisklaidė iškart, kai atsiplėšėm nuo laivo šono. Tamsus plieninis kalnas dingo rūke. Jaučiau, kaip jūra po mumis leidžia sunkius ir ilgus kaip mylia atodūsius. Nežiūrėjau į tuos savanorius parankinius – ypač į Montją. Čiuopiau delnu mauzerį kišenėje. Širdis veržte veržėsi iš krūtinių. Ką Montja ketina daryti? Ant jo pinto diržo, kurį buvo pasivogęs iš belaisvių koltų, kabaliavo medinė lazda. Šautuvą jis tikriausiai laikė sidabru puoštos milinės kišenėje. Montja iš stovyklos išėjo turtingas ir jo akys, žvelgiant į mus, linguojančias ant valtės suoliuko, tvoskė panieka. Du prie lazdos pririšti lagaminai, nunešiota vilkena ir gražiai atsiulėtos, Lispetės megztos bepirštės pirštinės. Karo prigašdinta mano kalė Hilma ir nebylė koltė Maša. Tik tiek iš mano gyvenimo buvo palikę. Maša prislinko arčiau ir griebė čiulpti mano nykščio galą. Dabar taip darė visą laiką, nors buvo jau dide-

lė. Parankiniai ėmė mėgdžioti mergaitę, ir tikriausiai tada, kai Maša griebė čiulpti mano nykštį, Montja susigundė atimt iš manęs tas gražiai raštuotas bepirštes pirštines.

Parankiniai paliko mane ant pirmos pasitaikiusios povandeninės uolos. Montjapontja, tas balkaniškos dešros smaukytojas. Ponaitis manė, kad galima išsigydyti gonorėją dulkinant ruonius arba kaišiojant pimpalą jaunoms lašišaitėms į putę. Nė už ką netikėjo, kad žuvys jų neturi. Jis paėmė mano pirštines ir perbraukė sau per gerklę parodydamas, kad nugalabys. Dar privertė pažvelgti į akis, kad neužmirščiau, jog jis prisimena. Dabar jis mane užmuš.

Uždėjusi delną ant skylėtos vilkenos kišenės, čiuopiau delnu mauzerį. Montja iškėlė lazda. Suūkė laivo rūko sirena.

Montja nespėjo dobt man galvon.

– Palik! Plaukiam!

Montja purkštelėjęs įlipo į valtį. Palikę man vilkeną ir koltę, jie nukryvuliavo į rūką. Žvelgdama įkandin pagalvojau, kad jie panašūs į keistus, paklydusius kiškius. Bemaž gailu pasidarė, kai jų valtis pradėjo trankytis į ledo lytis ir jie nusiyrė į atvirą jūrą, visai į kitą elniagalvės uolos pusę. Laimingos kelionės, Montjapontja. Aš tavęs nesiilgėsiu.

Stovėjome ant uolos trise – Maša ledinėm lūpom čiulpsėjo man nykštį, o aš graužiausi gailėdama savo pirštinių.

Mano pasaulis visad buvo kupinas garsų. Kaimo šurmulio, įtėvio Didžiojo Lamperio bamblių verksmų, stovykloje – belaisvių kirgizų riksmų ir uodų nepaliaujamo zyzimo. Stovėdama ant tos uolos aš pirmąkart išgirdau tylą ir ji mane gąsdino kaip mirtis. Migla aplinkui graibstė mus ilganagiais pirštais, šiurpulingai stvarstė pečius ir sprandą. Stirksojome katra kur pakreipusios nosis ir ausis, bet nebuvo ničnieko – nei jokie daikto, nei garso, nei kvapo. Praėjo pusė valandos, o gal daugiau. Hilma kelis kartus skausmingai tūptelėjo, pasilenkusi mėgino laižyti prie letenų kimbantį ledą, bet vos neišsitiesė ant žalsvo apšalo. Jūra alsavo delsiai, lėtai. Akimirką tartum

girdėjau spragtelint pakabinamąjį variklį, bet paskui vėl įsivyravo tylą.

Staiga pajutau Mašą gnybiant į šoną. Mergaitė rodė pirštu man po kojų. Vienas mano kartoninis lagaminas kilnsavo ant dailios bangos, jau vargiai pasiekiamas. Betgi aš pastačiau lagaminus bent per pusmetrį nuo vandens. O vienas jau plūduriavo kažin kur. Ne iš karto susivokiau. Vanduo kilo!

– Dabar tai bus.

Pasilenkusi trūktelėjau antrąjį lagaminą aukščiau ant uolos. Pastūmiau Mašą toliau nuo vandens ir pati pasislinkau. Nebuvo lengva. Tikrai nebuvo lengva. Ledas slidus kaip slibino nugara. Jeigu kuriai sprūstelės koja, pražūsim. Senutė kalė blaškėsi šalia, leido dujas į giedrėjantį Arkties vandenyno vakarą. Spėjau, kad uola kokių trijų metrų, bet tiek gali būti per mažą. Prisiminiau penkių metrų stulpus Pumankio žvejybos prieplaukose ir žvejų pastangas parsirasti iki šeštos vakaro. Mums nieko kita neliko – tik ropštis aukščiau. Kelių girnelės grumdėsi ant ledo.

Turėjau pamėginti.

Galų gale pavyko užsirabždinti į uolos viršūnę.

Ir tada aš baisiai nusivyliau.

Tikėjausi, kad mus išmetė ant kokios didokos salos kyšulio, kuriame galėsime pernaktoti. Bet kitapus atsivėrė lygiai tokia pat vandens plynė, sėte nusėta ledo gurvolių, panašių į vatos gumulus. Kas mums beliko – tik atsisėsti ir kaukti iš liūdesio. Vanduo pakils ir nuneš, tos srovės nuplaus mudvi su Maša. Mudviejų kūnai plakdamiesi nuplauks už Varangerio fjordo, kokion Ristinienio pažastin ar dar toliau – ten, kur jūra išspjauna sudužusių laivų liekanas. Lėtai dūsuodamas vanduo kilo toliau. Ir pamaži ėmė slinkti prie pėdų.

Aukštesnės vietos nebuvo.

Mano rankos pradėjo mėlti. Susivokiau, kad glostau koltei skruostą, ir mane perėmė beprotiškas kartėlis. Prisiminiau, kas atsitiko per Mašą.

Ne dėl Montjos. Ne dėl Hermano Gédelio. Ne dėl tavęs.
Bet per Mašą.

Būtų gerokai lengviau numirti šiltomis rankomis, o ir pirštinės, kurias atėmė savanoris parankinis, man buvo brangios. Tai buvo Lisu dovana. Su tomis pirštinėmis net keturiasdešimties laipsnių šaltyje galėjau daryti kamparo injekcijas. Jos buvo mielos ir dėl to, kad savos, o ne koks snarglėtas ruso skuduras. Per „Operaciją „Tvartas““ įgytos pirštinės ir kailiniai man kažkodėl visada kėlė niežulį. Gaila, kad kaip tik tie Lisu mezginėliai galiausiai atiteko parankiniams. Lyg paskutinis atminimas iš gyvenimo žmogaus, kuris kitados gyveno dievobaimingai, melddamasis nuolankiai nulenkdavo galvą, paltą užsisegiodavo iki pat smakro, žengdamas į trobą nusiimdavo kepurę, nespjaudė į kampus, taksi stotelėje nesišlapino į malkomis varomos mašinos variklį, dovanodavo kitam savo virtos uogienės stiklainį, prieš rytinę maldą skalaudavo burną, kad dantys neišbyrėtų ir kad burna būtų švari. Saunoje klaupdavosi ant plautų tik tada, kai nusišveisdavo kelius. Pasaulis tada turėjo kažkokią prasmę.

Jaučiau, kaip dvasia garu išeina pro šnerves. Nespėsiu papasakoti tau to, ką ketinau papasakoti.

1944-ųjų birželis, Petsamas

Pirmą kartą tave pamačiau vieną birželio naktį. Tai buvo metas, kai žmonės šnekėjo, kad iš Karelijos sąsmaukos grįžta tikrai lavonmaišiai su palaikais. Sklandė gandai, kad rusai surengė didžiulį antpuolį ir gynybos linijos neatlaikė. Radijas apie tai nekalbėjo, bet žmones gaužė baimė. Arkties vandenynu slinko dar neregėta karščio banga. Kraujas gyslose tvinkčiojo, vėgėlės dūsavo dumbliname Kolosjokio upės dugne, kiškiai atrodė nuvargę, elniai ragočiai šnopavo sidabru tviskančiose geltonose saulėtose plynaukštėse. Visi ėmė, gavo, poravosi, jaudrinosi. Tik aš vieniša myniau į Salmijervio „Šanchajų“. Ligonio kortelėje tada parašiau:

Gimdymas komplikuotas. Kūdikis pirmalaikis, svoris – 1500 g, ūgis – 35 cm. Išgyvenimo prognozė bloga. Makštis kraujuoja. 20 mm zondu sulašinta kraujo serumo.

Neparašiau, kad vaikas Pioukijo šeimininkei aštuntas ir tarpvietė tokia glebi, kad turėjau skubiai prakirpti apatines kelnes, idant kūdikis išeitų netrukdomas. Neparašiau, kad ištraukiau ir išsiurbiau švirkštu likusias nuosėdas, iščiulpiau ir išspjaužiau plazmą. Plūčiau be atvangos dvylika valandų. Ant mano pečių atgulė visa Parkina ir Lynahamaris, kai vasaros pradžioje Nekeles Aunei gyvenimas pasidarė nemielas, ji nuėjo už klėties, atsigulė ant pjuvenų ir net prašoma nesikėlė. Be to, važinėjau dviračiu, nes degalų kuponais apskrities gydytojas atsiskaitė už anglimi varomo karbiuratoriaus taisymą. Atėjus vokiečiams, darbo turėjau apščiai, nes tuo metu buvo taip, kaip sakė Nekeles Aunė:

– Jei du šimtai tūkstančių vaikinių pasileido į tyrus, nieko gero nelauk.

Mažiau turėsime skerdžiamų gyvulių ir dailių merginų.

Pioukijo šeimininkė niekada nebuvo dorybinga – nei karo pradžioje, nei tada, kai jai, kaip sunkiai besiverčiančiai, pagelbėti ūkyje buvo paskirtas belaisvis rusas. Šeimininkė iki suteimų su juo tankumynėse rišdavo kerpės karvių ėdalui, per tuos darbus įsitaisė ir vaiką. Ir praeitais metais, pašvaisčių metu, ji buvo atėjusi prašyti pagalbos. Patariau eiti pas Nekeles Aunę. Pioukijo šeimininkė pasiskundė neišgalinti jai susimokėti. Aš jai tada atsakiau, kad vaikai – Dievo dovana.

Pioukijo senis praėjusią savaitę žuvo Karelijos sąsmaukoje, tad raguoto vyro gėdos išvengė. Man suskaudo pilvą nuo prastos duonos, iškeptos su pušies žieve ir kerpėmis. Prisiminiau Pioukijo šeimininkės baltą kūną, niūkią trobą, tarakonų krebždesį po sienpopieriais. Rusas nuo jos taip pat pabėgo ir už tai gavo kulką. Vaikai lakstinėjo po trobą blyškūs kaip rapsų daigai. Visus juos kamavo skorbutas, gal dar ir rachitas. Lūpų kampučiai įplyšę, gomuriai pūslēm nuėję, dantys byra jau dešimtmečiams. Sviesto ir pieno jiems reikia, šveicariškos kakavos „Ovomaltine“. Rytoj išsiųsiu rekomendaciją Sveikatos priežiūros žinybai, bet kažin ar bus naudos, nes ir valdžia neturi iš ko nupirkti.

Parkinos kryžkelėje turėjau sustoti. Kaip paprastai, kelias buvo užkimštas vokiečių, nors, tiesą sakant, kalnų jėgerių su žaliomis kokardomis, sunkvežimių ir asilėnų vilkstinių srautas į rytus dabar buvo seklesnis. Vokiečiai dabar verždavosi naktimis. Paskutinė banga buvo nusiritusi prieš porą dienų ir jau maniau, kad šiąnakt bus tylu. Bet klydau.

Keskimiolsės senis, atsistojęs pakelėje, bambėjo, kad atvykėliai atrodo prasčiau, kad dabar atvažiuoja ką tik iš vystyklų išsiritę geltonsnapiai, antraip pažvelgus, ir besveikačiai, kuriems greit ir vėl reikės vystyklų. Prieš trejus metus tas Kes-

kimiolsės niurzglys vadino juos užkariautojais vien tam, kad kalbėtų priešingai, bet žmonių požiūris į vokiečius pamaži pasikeitė ir senis dabar nežinojo, ką daryti, – keliaklupsčiauti ar spjaudytis. Prabėgo laikai, kai žuvies ruošyklos darbininkai ateidavo į pakelę pasigėrėti AK2o, Vokietijos kalnų kariuomenės, galybe. Ir vis šnekėdavo, kad labai išmintingai pasielgė Vadas atsiųsdamas čia kalnų jėgerius, kalnų šalies augintinius:

– Nesuragos jie čia per pirmuosius šalčius.

Tuomet ta kalnų jėgerių žaliom uniformom kariauna atrodė neįveikiama. Šiandien daug kas manė kitaip. Mažosios lotos jau nebebėgo jų pasitikti su gėlėmis. Bet kelios Salmiervio „Šanchajaus“ gražuolės, susėdusios ant užvažiuojamųjų namų tvoros, vis tiek rodinėjo kulkšnis, ir Keskimiolsės mažoji Anetė, apsivilkusi išeiginę suknelę, kaip visada, išmaldavo meilės. Džiaugėsi jais ir Alakuno Jakimas, kurio brolis, tarnaudamas „SS Wiking“ divizijoje savanoriu, 1942-aisiais žuvo Ukrainoje. Užtat Jakimas dėjosi prie esesininkų ir čia dabar reguliavo eismą, įžambiai iškėlęs ranką. Pamatęs mane, jis sušuko:

– I-i-iš kelio, raudonųjų išperos, kai v-vee-vermachto vyrai žygiuoja.

Be jokios abejonės, buvo išmetęs burnelę Nekkelės Junio gyvatinės.

Pati sau sušnibždėjau:

– Tu, Ja-ja-jakimai, manęs nevarinėk, kažkada aš tau per užpakalį pliaukštelėjau ir tave pravirkdžiau.

Paskui pasigailėjau. Prisiminiau, kad man pirmutinei vargšelis Jakimas išslydo iš rankų ir nukrito ant grindų.

– Žvairaakė! – dar sušuko Jakimas pavymui ir jau nemikčiojo.

Šitas Alakuno Jakimas buvo man pirmas pamplys, kurį ištraukiau į gyvenimą 1929-aisiais, kai tapau pribuvėja iš Dievo malonės. Po Jakimo aš ėmiausi nešti tą kryžių. Vos gimęs vaikšis riaugėjo be atvangos, o paūgėjęs įgijo kalbos ydą. Ne-

gelbėjo nė liežuvio tempimas plokščiareplėm, nei apvalūs akmenėliai, kuriuos kišdavo jam burnon. Jakimas nenustojo mikčioti. O po penkiolikos metų atėjo vokiečiai. Ir dėl jų jis dabar čia svaičiojo pakelėj.

Riedėjau toliau, sukilusį negerą jausmą mėginau nuslopinti vokiečių kolonos gražumu. Jauni, nekalti vaikinių veidai, baltutėlėj naktį blizgančios pabūklų gerklės, kokardų ereliai, juodos odos paltai ir vėliavos su svastikom. Tas vaizdas ramino man širdį. Ėmė džiaugsmas, kad Laplandijoje atsirado tūkstančių tūkstančiai nepažįstamų vyrų, kurių nė vienas nenumano apie mano gėdą. Ir vis dėlto aš siutau, mielas Johanai. Supranti? Kad vietiniai vyrukai iki šiol man svaiddo tą „raudonšiknio išperą“, nors aš jau trisdešimt šešerių. Žvairaakė, raudonšiknio išpera. Mano globėjo Didžiojo Lamperio namuose niekas kaip gyvas neužmiršo, kad aš netikša našlaitė, kurią reikia laikyti užrakintą, su kuria dėl tėvo žmonės nesisveikina, kuriai nelinki Dievo malonės. Net penkiolikta Parkinos „Lotta Svärd“ skyriaus kandidate manęs neužrašė, nors Nekeles Lispetę į lotas priėmė ir ji tebevaikščiojo po kaimus su uniforma, nors jau nebeturėjo teisės jos nešioti, nebeturėjo po to, kas nutiko per Manerheimo jubiliejų prieš porą metų.

Nespėjau nusigramzdinti dar bjauresnį blogumą, nes nutiko du dalykai.

Pirmiausia išgirdau už nugaros kosčiojant ir kriukuojant malkomis varomą mašiną. Atsisukau. Birzgindamas savo „Naikintuvą“ mane pašaukė Jounis Nekele:

- Kelk dviratį į kėbulą ir lekiam! Lisu gimdo!
- Ko neskambini Pietiniam Hulkui?

Pietiniu Hulkui vadino apskrities gydytoją, pas jį lėkdavo visi, kuriems reikėdavo sudėtingesnio gydymo. Arba tie, kuriems nereikėjo manęs. Taip pat ir Nekeles. Bet dabar Jounis suko fordo rankeną, švystelėjo į generatorių skiedrų ir nusiukeiš pasakė, kad neveikia telefonas. Esą, Šleivakojis prieš kelias savaites metė darbą telefonų stotyje, nes jau buvo pamir-

šęs, kada gavo atlyginimą, ir nuėjo dirbti supratingesniems, kitaip sakant, vokiečiams.

Naujiena buvo tokia, kad reikėjo šaukte šaukti. Nekelės Aunės duktė gimdo pavainikį. Nekelės Aunės – šitos, kuri iš moters liežuvio pamatydavo, kad ta laukiasi. Aunės, kuri mane išmokė vaistažolių ir karbolio paslapčių, kuri niekada neklydo, kuri gebėjo nuspėti vaiko lytį iš pilvo padėties ir sukurti pašvaistę danguje, kada panorėjusi. Jounis šoko aiškinti, man nespėjus nė nusistebėti:

– Mama dabar negali. Jai vėl gyvenimas nemielas, guli ant pjuvenų už klėties.

Dabar supratau, nuo ko Aunei širdį skaudėjo. Savo gėdą ji nuvilko už klėties, nes laiku nepastebėjo, kad jos kumelaitė vaikinga. Nedrįso žmonėms rodyti akių.

Lispetė buvo Aunės silpnoji vieta. Taip stipriai ta kaimo aštriaregė mylėjo Lispetę, kad spango prieš ją it naktinis drugys prieš lempą. Bet Nekelės Lisu garsėjo grožiu ir aplinkiniuose miesteliuose, o tokias greitai ištinka bėda. Lisu aktoriniai gabumai ir *karakteris* buvo išgarbstyti ir „Lapplands-Kurier“ laikraštyje po „Vasarvidžio nakties sapno“ studentų klube. Pavasario pradžioje Lispetė pradėjo pūstis, įniko uosto priplaukose valgyti molį ir smėlį. Nekelės Aunė primerkusi akis suokė, kad mergaitė įsimetęs eduonis ir prietvaras, ir gydė tas ligas rūgštynių užpilu ir meškauogėm.

Jounio lūpos krutėjo be balso švaistantis velniais. Aš dvejojau. Man buvo uždrausta žengti į Nekelių namus. Jie gyveno su kryžiumi, kurio ilgąją stačiąją siją kerta skersinė. Didžiajam Lamperiui tai būtų nepatikę, Untui – juo labiau. Aunės gebėjimus gydyti jis laikė velnio, o ne Dievo duotais.

Nežinau, kodėl sutikau. Gal norėjau įrodyti Aunei, kad gebu dirbti Dievo darbus, kai ji negali. Be to, Nekelės valgė ne duoną su akuotais, o bandeles su kakava ir blynus su balinta kava, nors visi jau buvo perėję prie skrudintų pienių šaknų pakaitalo. Bet užvis svarbiausia priežastis buvo ta, kad išvydau tave.

Iš pradžių pamačiau tik kažkokį šelmį iššokant iš vokiečių sunkvežimio kėbulo. Dulkės virto tumulais, bet šelmio batai blizgėjo švarumu. Ant peties jis laikė fotoaparata. Iš antsiuvų sprendžiau, kad karininkas, bet rangų tada dar neišmaniau. Mačiau tik gestapininko milinę ir antsiuvų žaibus. Ir ant galvos linguojančią kepurę su baugia ir jaudulį žadinančia kaukole.

Sukdamas fotoaparato rankenėlę, tu parodei į mus. Išsigandau, kad kas negero nutiks. Jeigu kliudydavo, vokiečiai nustumdavo malkomis varomas mašinas į daubas. Iškelei ranką ir šuktelėjai pasisveikindamas:

– *Heil Hitler, Bruder** Kontrabandininke!

Supratau, kad judu su Jouniu jau pažįstami.

Paskui atsisukai į mane ir paklausei:

– Viskas gerai?

Aš nustebau, kad kalbi suomiškai. Ir nuo tos akimirkos tavo balsas man rodė kaip gintaras ir dervingos pušies dūmai. Ir šiek tiek per niūrus ir per sodrus pagal tokį grakštų kūną.

– *Heilhiler*, viskas gerai, – atsakė Jounis ir pasakė turįs grįžti namo, nes sesuo gimdo. Štai čia stovi pribuvėja.

– Jokių sunkumų! – mostelėjai ranka. – *Halt!*

Ir visos mašinos sustojo.

Tu toliau fotografavai kareivių srautą lyg kokią iškilmingą eiseną, išrikiuotą Rusenštrasės gatvėje tiktai ir vien tiktai dėl tavęs. Kilo šiokia tokia maišėtis, nes asilėnai nesuprato taip pat privalą paklusti įsakymui, sunkvežimių vairuotojai šoko spaust stabdžių pedalų, kareiviai niuksėjo vienas kitam į pašonę.

Tada tu atsisukai, pasižiūrėjai į mane ir nenusigandai mano žvairumo, kaip visi. Tu prasižiojai, ketindamas kažką sakyti, bet Jounis ėmė skubinti gimdymo reikalui. Paklausė tavęs, ar iki Nekelių namų nebūtų galima nukakti vermachto sunkvežimiu?

Buvo galima.

* Broli (vok.).

1944-ųjų birželis, Parkina

Jau kieme buvo girdėti skausmingas Lisu riksmas. Visą kelią sėdėjau „Tatros“ kėbule ir vėjas man glostė šlaunis. Mėginau įsėsti į kabiną, prie tavęs, bet Jounis neleido. Aš nesiaikštijau. Prieš galingiausią Laplandijos kontrabandininką geriau nerodyti ožių.

Nelaukiau, kol Jounis pakels savo galingą užpakalį nuo kelivio sėdynės. Nėriau pro skarelių jūrą į galinį Nekelių kambarį, nuklijuotą rozėmis išpaišytais sienpopieriais, perimtą smilkalų ir kraujo kvapo. Prie altorėlio degė žvakė, šalia ikonos dieviška popierine šypsena šypsojo Greta Garbo. Atsiremiau į baltą, dailiai išdrožinėtą staktą, nes išsigandau pamąčiusi Lisu. Ji tebebuvo graži, bet jos gražumą pramušė baimė ir kančia. Baltos kaip pienas šlaunys buvo aptekusios krauju ir gleivėm, susivėlę plaukai užkrite ant akių, kurios žibėjo mirties bauguliu. Ilgai negaišdama įkišau ranką į Lisu tarpkojį. Kaip visada, atmintyje iškilo mano pirmasis gimdymas Alakuno namuose.

Ir šiandien nežinau, kas tada paakino veikti. Svetimas kūnas. Glotnios praskėstos blauzdos, gaktos gyvaplaukiai, tas malonus, keistas šlapumas tarp šlaunų, pirštai pasiekė visus kūno užkaborius. Kamparo ir marlės stiprus kvapas. Šiaip ar taip, ėmiau čiupinėti tos nepažįstamos kalės vidurius ir sakytum nuojauta man pakuždėjo, kad vaikas eina kojomis į priekį, kad pasisukęs negerai. Ligi tol Viešpaties galių nebuvau patyrusi, bet tą vakarą mane valdė Dvasia. Tą vakarą manyje tyrojo giesmė, suteikusi žinojimą, kaip apsukti vaisių gimdoje, ir greitai radosi vaikas, dirglus ir sveikas kaip piktojo padievio

Stalo išpera, ir toks džiaugsmo ir jaudulio kleketas tą vakarą kilo, kai žinia apie stebuklingą išgelbėjimą pasiekė žmonių ausis, kad vandens paukščiai pirm laiko išskrido žiemoti ir visa Parkina tą rudenį gyveno be žuvėdrų kepsnių. Kas čia tokio, kad vaikas prausiant man iš rankų išslydo žemyn galva ir dėl to paskui baisiausiai mikčiojo – niekas man dėl to nepriekaištavo, o ir tokie negerumai pamatomi tik po kelerių metų.

– Dievo ramybės tau, – murmėjo man bobos – pirmą kartą gyvenime.

– Didžiojo Lamperio Žvairaakė, raudonoji išpera.

– Telaimina Kristus, Dievas tave didžiausiai apdovanojo.

Šitai pasakė pribuvėja Nekelelės Aunė. Ji suspaudė mane glėby taip, kaip dar niekas nebuvo suspaudęs.

– Tu – Pietario dukra, aš prisimenu tavo tėvą. Nuo šiol tu man kaip vaikas.

Aunės balsas priminė minkštutę mėsą, pamautą ant geležinio iešmo, kuris pamaži išlanko:

– Davė tau didelę dovaną ir didelį skausmą. Pamatysi, kokį akmenuotą taką tas Dievas tau nutiesė.

Taip. Tą dieną Aunė tapo man mama.

Dabar ji gulėjo ant pjuvenų ir aimanavo. Griežta moteris. Bet jos dėka žinojau, ką dabar daryti. *Pasiraitok rankoves. Nusišveisk nagus kiaulės taukų muilu. Paprašyk paduoti iš instrumentų krepšio karbolio. Išsitepk juo rankas iki alkūnių. Apčiupinėk gemalo galvutę ir pauostyk, ar nėra uždegimo.*

Įkišau pirštus į Lisu ertmę. Bent jau galvutė buvo vietoje, bet gimdos kaklelis atsidaręs tik per keturis centimetrus ir vaisius įstrigęs, plyšys keistai pakrypęs į dešinę. Momenėlis buvo kairiau. Lisu suprakaitavusi pūkštė:

– Mama, aš niekam nedaviau, niekam... nedaviau.

– Kažkas tą klaidatikį ten įkišo, – sumurmėjo Keskimiolsės boba. – Ir aš žinau, kad ne Viešpats Dievas.

Liečiau jai užvirinti samovare vandens. Bet ji vis tiek glėbiu pirštu grasė nusidėjėlei.

– Užsičiaupk, Keskimiolse, kai Nekelės Aunės duktė vaikuoja, – pasakiau. – Ir pasiskubink su vandeniu.

Ir Keskimiolsė padarė, ką liepta.

– Viešpats mane apvaisino, – šnibždėjo Lisu baltai švytinčiom akim. Ir, kaip visada, pats Viešpats užliejo mane pasitikėjimu, perleido iki pat pėdų, kaip vanduo pasiekia pelkės dugną. Iš karto susivokiau, kad turiu pasiimti žnyples. Taikydama jas jaučiau, kad nugara siurena prakaitas. Kažkur kieme laukė tas vokiečių, kuris pasižiūrėjo į mane ir neišsigando. Tas, kurio balsas tartum gintarinis, tas, kuris sustabdė vermachtą. Jo akivaizdoje nenorėjau vaiko paleisti į dangų. Pradėjau tyliai giedoti:

– Negandos valandą mes Viešpaties šauksimės, Jis gelbės tuos, kurie prašo pagalbos...

Pro atvirą langą buvo girdėti Aunės dejonės:

– Vienintelė duktė vokiečių kekše tapo. Aktore turėjo būti, naująja *Greta Garpo* ją vadino. O ką tu, prakeiktoji, padarei! Mirti turi abu, motina ir vaikas.

Nė vienas nenumirė.

Kūdikis buvo guvus, tamsiais pūkeliais apžėlęs. Pliaukštelėjau per užpakaliuką ir džiugus riksmas iškart nusklido į kiemą ir už malkinės. Nekelės Aunė įsvirduliavo pažiūrėti naujagimio. Dėbtelejo į mane ir pasakė:

– Štai kaip. Tu sugrįžai.

Aunė paskelbė, kad vaiką reikės skandinti pelkėj.

– Tas prakeiktasis plaukuotas. Kažin ar pratrauks iki ryto.

Aš paprieštaravau:

– Man jis atrodo labai gyvastingas.

Aunė manė kitaip. Lisu vaiko palikti negalima, idant be reikalo neprisirištų, nes jo vis tiek laukia mirtis. Su ligotu vaiku ir miegoti nevalia, pajuos paakiai ir spenelius jis nutąsys. Bent jau žindyvę reiktų surasti, jeigu pamplys išsikapstys.

– Neabejoju, kad Lisu nuo vaiko liguistai sudirgs.

Mėginau prieštarauti. Gražus padariukas buvo, nors plaukuotas, ir kvėpėjo sveikai. Priminiau, kad šitoks naujagimių

plaukuotumas labai įprastas dalykas. Ilgainiui tie plaukeliai nuslinks.

Aunė norėjo pažiūrėti, ką parašiau ligonio kortelėje:

Pirmas gimdymas, 23 m. Sgrėmiai truko keturias dienas. Naudotos chirurginės žnyplės. Padaryti keturi dygsniai. Komplikacijų nėra. Vaikas sveikas, plaukuotas.

Aunė purkštelėjo, įsidėjo pažymą į kišenę, ten ir paliko.

Tuomet sušnaro žmonės kažkaip dievobaimingai, nes tu įžengei vidun. Atpažinau tave iš karto. Bobos traukėsi į šalis kaip prieš Mesiją. Ir Jounis tikriausiai sykiu atėjo, bet neprišimenu to net labiausiai norėdama. Prisimenu tiktai kažkokio vyro šešėlį, lingavusį tau už nugaros. Ne, nuo pirmos akimirkos mačiau tik tave, nes tavo šešėlyje pradingo net galingiausias Laplandijos kontrabandininkas.

– *Gute Nacht*, – pasilenkdamas tarei durų staktai. Atrodei beveik galva aukštesnis už visus troboje susirinkusius.

– Dievo malonės, Dievo malonės, – murmėjo šešėliai žiburio blausumoj ir pasieniuose – tie aklatikiai ir šventeivos tave pasveikino.

– Po velnių, ar reikėjo ir fotografo tokiai gėdai paliudyti.

Jounis kriūktelėjo:

– Nekalbėk garsiai, jis moka suomiškai.

Niekas tartum nenustebo, kad pasirodė „Laplands Kurier“ korespondentas, nei dėl to, kad prie durų nusiavei batus. Iš karto sumojau, kad visi troboje tave pažįsta. Niekas tavęs nesudraudė, kai tu iš lėto, bemaž mėgaudamasis taisei prie stovo didžiulį fotoaparata su užrašu ant šono „Ludo 231“. Visi laukė sulaikę kvėpavimą, kol jį nustatysi. Tada sufokusavai. Keski miolsė niekieno neliepiama šoko nešti lempų prie lovos. Matyt, gerai žinojo, kad fotografuojant reikia šviesos. Iš pradžių dvilktelėjai į Lisu abejingai, mažumėlę su šleikštuliu. Plaukuotas kūdikis buvo suvystytas ir pakištas giliai po pažastim.

Tavo žvilgsnis klydinėjo po kambaryje susirinkusių moterų būrį. Lytėjo kasas, skareles, glusčiojo kiekvienai prie veido, ir

kiekviena to žvilgsnio paliesta tarytum krūpteldavo, net ir Ne-
kelės Aunė. Ir aš staiga susivokiau stokojanti moteriškumo, su-
sivokiau, kad stoviu visa apsitaškusi gleivėm ir krauju, kad lūpų
kamputyje laikau ką tik nukąstą bambagyslę. Išspjoviau ją ant
grindų širdyje maldaudama: nežiūrėk į mane. Būk geras, Dieve,
neleisk tam vyrui pamatyti manęs. Nežiūrėk į mane dabar.

Tu, aišku, pasižiūrėjai.

Nespėjau pasprukti – tavo akys jau vėrė mane, vyzdžiai
sustingo, antakiai susiraukė, kaip gamtininko, susidūrusio su
kokia nežinoma gleivingo padaro rūšim. Paskui – tik akies
mirksnį – pajutau tą žvilgsnį pasikeitus – akimirką į mane
žvelgė patinas, elnę užuodęs ragočius, žvilgsnis iškart užge-
so, bet aš jau buvau ištirpusi, išsilydžiusi, nugrimzdusi į kažin
kokia pirmųkščių vandenų gelmes, kur jūrų šuniukai laižo
kulnus ir ugninės žvaigždės tvilko kūną. Man rodės, kad tu
pažvelgei į mane taip, kaip niekas lig tol dar nebuvo pažvelgęs.

– Na, *Fräulein Schwester*, mes jau matėmės.

Vaizdavausi, kad išvelgi manyje patelę, išvelgi per visus
nešvarumus ir bjaurastį taip, kaip išvelgi patelę kiekvienoje iš
mūsų. Kažkas piktai kumštelėjo man į nugarą ir aš susvyravusi
palinkau prie lovos.

– Eik, jis nori, kad ir tu ten būtum.

Sušnypštė blykstės magnezija ir visi, kaip privalu, sustin-
go – visi, išskyrus mane.

– Net fotografuotis nemoka, – garsiai sušnypštė Keski-
miolsė. – Kas nors turėtų ją palaikyti.

Tu iškart priėjai plačiu žingsniu ir suėmei už pečių. Buvai
vienom kojine, bet aš vis tiek siekiau tiktai iki krūtinės. Tada
galėjau tavo uosti. Per kraujo ir gleivių dvoką, per šlapimo
smarvę. Per tą šleikštybę suuodžiau tavo dvelksmą.

Tu paliepei Jouniui nustatyti delsiklį. Tuo metu aš uo-
džiau. Tavo kvapas buvo skausmingai malonus. Dvelkei elnio
ragočiaus kailiu, išteptu paukščių pienu. Stambiai supjaus-
tytu Virdžinijos ir įprastu tabaku. Pelkių gailius sutrynusio

vaiko piršteliais. Viešpaties marškiniiais. Vien vyrišku įnagiu ir ničniekuo.

Tikriausiai pastebėjai mano nevalingą mostą, nes nusišypsojai ir pasilenkęs kažką pasakei Jouniui. Tas suurzgė, pliaukštelėjo liežuvium ir priekaištingai metė man:

– Tai mūsų Johanas, reporteris Johanas Angelhurstas. Jis nori padaryti su tavim interviu į laikraštį.

– Ir kam! – ištrūko Lisu.

Jounis tartum klausdamas pasisuko į tave. Vėl kažką šnibžtelėjai Jouniui į ausį ir paslapčia pamerkei man akį:

– Na, šita pribuvėja – stipri naujųjų laikų moteris, Vokietijai reikia tokių moterų. Sykiu ir Suomijai.

Iš Jounio veido supratau, kad jis mano visai kitaip.

– O kaip Lispetė, ar apie Lispetę jis nenori parašyti straipsnio? – bemat šoko Aunė. – Pasakyk jam, kad mūsų Lispetė – naujoji Laplandijos *Greta Garpo*, kad apie ją rašė laikraščiai.

– Aš ir lotoms priklausau!

Tai nebuvo gryna tiesa, bet aš nieko nesakiau. Judu vėl pasilenkę susišnibždėjot kaip vaikigaliai prie Šiornerio krautuvės ir tai mane mažumėlę juokino. Gūžtelėjai pečiais. Jounis suglumęs išvertė, ką pasakei:

– Gal kada kitą kartą.

Apsiavei batus. Paskui judu išėjote. Bobos puolė skaičiuoti naujagimio pirštelių, o aš žiūrėjau pro nériniuotas užuolaidas į nueinantį tave, šnervėm tebeuosdama tavo kvapą.

– Johanas. Šventųjų ir jaučiukų vardas. Nekaltųjų ir palaimintųjų, Krikštytojo vardas.

Pro aprasojusį stiklą mačiau, kaip tolsta tavo graži stipri nugara. Judu pradingot tirpstančiame uodų tumule ir vasaroje ir iš mano krūtinės išsiveržė atodūsis.

– Pamiršk, dukrele, juk tu jau per sena tokius žaidimus žaisti.

Tik tada pamačiau šalia stovint Aunę. Ta gudruolė kasinėjosi nosį.

- Tu turi Untą. Neužmiršk šito.
- Ne dėl to aš čia. Priėjau įkvėpti oro.

Pagrabinėjau ranka lango sąramą. Sklāstelis neatsidarė. Untas. Apie jį nebuvo girdėti nuo balandžio, kai išėjo prie Svirės. Gegužės pabaigoje paskelbtas dingusiu. Aš įtariau, kad tas išstypėlis dezertyravo, bet apie tokius dalykus kaime niekas garsiai nekalba.

- Untas žuvo.

Aunė čiupo man už pakarpos, atgrėžė į save:

- Šito niekas nežino, gal jis paimtas į nelaisvę.

Bet ne Untas Aunei rūpėjo.

- Tavo kraujas neramus. Nepamesk galvos, nes gailėsiesi.

Untas dar sugrįš.

Neklausiau. Greitai karas praeis, greitai Untas sugrįš. Ir iš kažkokių širdies gelmių man išsiveržė malda, stipresnė už visas lig tol kalbėtas. Žvelgiau į tą spragą, kurią buvai palikęs vakaro prieblandoje. Priglaudžiau kaktą prie vėsaus stiklo ir paprašiau: mano Dieve, aš noriu šito vyro.

Mano Dieve, jeigu šitą gausiu, kito neprašysiu.